

VASADI PÉTER
**Egészen nem tudtál
 begombolkozni**

Levél Báger Gusztávnak

Kedves Gusztáv! Egészen nem tudtál begombolkozni; megtaláltam üres gomblyukaidat, de még a rejtett réseidet is; hát hogyan gombolkozol Te? Ha katona lennél, „leszúrnálak” érte – a fenébe, kitűnő, elegáns, és valahogy finoman nyers is ez a költészet! Hogy „izgalmas”, az ma már túl olcsó kifejezés: meghökkenítő, hétköznapjai is bensőségesen ünneplik (Te tudod, mit mondok ezzel).

Ez a fajta egyszerűség nagyon is összetett: szerénysége „veszélyes”, alázatáért *mindent* érvényesen kimondhat, s úgy éreztem, ahogy lépkedsz le a metrólépcsőn (vagy metalépcsőn?), a lábad elé nézve, a „kis semmik”, dolgok csapatosan, reménykedve balagnak utánad; hátha papírra kerülnek. Tényleg: a logika, a matematikai s evidens sallangtalanság, a számszaki fegyelem (nekem is, mint) Neked alapjaiban szükséges, tehát hasznos volt (s van). Nem cseberberélsz magaddal, most ez vagyok, azután költő stb.; *itt a szellem költ*, a gondolat legalább annyira filozofikus, vagyis hermeneutikus *eleve*, mint amennyire gazdasági, számszaki: itt jelentős, élénk, nyitott szellem van, bámulatos emberi vállalkozás – egység.

Ami(k) szememben a legfontosabb, azt csinálod. Nagyon megörvendeztettedl...

Ölelés érte
 Vasadi Péter

*

Ezt a levelet Báger Gusztávnak *Mindent begombolsz* című verseskötetéről¹ írtam. A szerző 2011. június 17-én dedikálta. Ez előtt kaptam meg tőle *Élőadás* című verskötetét,² dedikálva 2011. május 18-án. A két időpont között hajszálnyi különbség, egy hónap van. Ezt a lírai – önmagával folytatott – üldözéses versenyt írói bravúrnak is lehet nevezni,

1 Báger Gusztáv: *Mindent begombolsz*. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2011.

2 Báger Gusztáv: *Élőadás*. Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2010.

ami azért elég ritka, de talán ennél is érdekesebb a két könyv összevetése, a mindkettőben meglepő dolog- és tárgyismeret – mint poétikai alapanyag – nagysága, a *hang* gyors váltása, váltakozása, e költői attitűdnek a másféle magatartásoktól való távolsága, s az ebből (ezekből) eredő természetes egyedülisége. Az *Élőadás* dedikációjában Báger Gusztáv „közéleti verseit” ajánlja figyelmembe. Ha tudná, milyen jól teszi! Pedig a kifejezés mögött finom bocsánatkérő, s ugyanilyen szelíd irónia sűg (magának is alig hallhatóan), de erre nincs semmi oka, vagy ha úgy érzi, volna, azt is jól teszi: szeretném leszögezni, hogy bármifajta hermetizmus (vagy amit tévesen annak tartanak) nem több, mint egy létezés lírai foglalatja a többi között (még Mallarmé esetében is). Szabadok vagyunk a létezésben, a látásunkban, a szavunkban, sőt az igazsághoz (amely *van*), szóval a hozzá fűző kapcsolatunkban is. Bár folytonos személyes szabadságharc árán. Csakhogy a jó költészet akkor is hódít, ha érthető, logikus (lévén J. A. Főpap szerint „logika”), és másként gondolkodó. Boldogok a másként gondolkodók! Azonkívül: az *Élőadás* (élő) előadója mintha mindent begombolna, a *Mindent begombolsz* öltözködője meg mintha mindent kigombolna (miután előzőleg begombolt). Nagy rafinéria műveli itt velünk elragadó fondorlatait. Akár ki-, akár begombol, tény, hogy nekivetközlik. Milyen jó ez, Gusztáv, hogy így szórakozol velünk, te állsz, mi meg lélekben várjuk a fölkérést. Ehhez persze ez a tiszta gondolkodás, szórend és felelős, körbepillantóan „közéleti” érzékenység, ez a karmesteri (kissé hosszúkas szemrésből kitűző, kinevető) tekintet szükségeltetik. És – talán mindenekelőtt – ez a mély, sallangtalan, udvarolni senkinek sem óhajtó, „engesztelhetetlen” alázat. Itt álljunk meg egy pillanatra.

Báger költészetének ősforrását – lehet, hogy nagyot tévedek – a több emberöltőnyi föld-, humusz-, rög-közeli paraszti életformában gyanítom, amely minél inkább hátrálunk az időben, annál teltebb őstapasztalatoktól telítettebb volt, egyenes és egyszerre készítő, olykor kényszerítő, az egyszerűség etikumát el nem herdáló – igenis – intellektuális önbecsülésben gyökerezett. A túlfacsart, hangabandázó tiranoid, kiagyalt, pókhálós ürességű, individualizáló szupermodernhez semmi köze. Báger költészete nem más, mint önmaga (nem csekélység), ezért az sem zavarja, ha beleszületetten, sajátjaként hatja át istenhite. A hit, mint általános, és a hit, mint meg-

vallott. S úgy, ahogy ez igaziként jelen lenni szeret, rejtetten. Vagy ha kimondottan, akkor az evilágiság korhú zakójában, garbóban vagy öltönyben, farmerjában és adidasában; ha tetszik, a lényegére dekonstruálva. S mivel most éppen ma van, a mában.

„A természetes ihlet összetett...”, de „valami elillan, / hogy megmaradjon a kimondatlanságban” (*A szökevény*). Gusztáv élőt ad elő élőknek, „mindennapit”, amiről tudjuk, lét, létezés, létszükséglet, és szeretettel teszi ezt, mint egy rangjarejtett diakónus, aki hivatásos szám-vevő, és nem számon-kérő szék tulajdonosa. Igaz mesét mond elegánsan, kortalan, kedves csábítóként, és – a – fenébe ... – még áldani is tud. Fölráz, de mosolyog. Irgalmas, és hellyel kínál a padon. Föl-fölbukkanó, érett megfajthetlenségei vannak: vigyázatok, mert „a ritkán lakott területeket benépesíti az empíria”, a meg-, sőt kifigyelt tapasztalat (*Ügyelet*). Na és?... Válaszol: „a Logosz él / csak logikánk halott” (*Az Egyetlen Könyv*). És folytatja: „A tudás / befagyott, egyes tévé-eszmék ”!” szinte föltörhetetlenek. Tévé-hitek zsar-/ gonjai zúgnak a metróállomásokon, mindennütt” (*Konvenciók hálója*). Honnan tudod? „Az emberi / szemnél élesebb optika a vers lencséje, amivel nézek” (*Realizmus*). Ez az egyik legszebb, leginkább teremtődött, titkosan szerves, organikus rendeződött verse.

*

Mégsincs összevetés. Egyik könyve szebb, mint a másik. Jó, de melyik az egyik? Az *Élőadás*. És melyik a másik? A másik egyik, a *Mindent begombolsz...* Te érted, amit írsz? Nem mindig, de most igen. Mi *nem* az *Élőadás*? Nem parttalanul, mégis áradó, részleteiben jól körülhatárolt, sűrű, ám megritkított világ az emberben, és kívüle is; szóval az egész. Szálanként, napra nap, időmetszetekben, de örök(nek látszó) ég alatt... A „begombolás” talán leheletnyit gondolatibb, meglassult sereglése a teremtettségnek.

Ennek valódisága *itt*, a garanciája, *milyensége* (s nem jó, rossz volta), a – filozofikusan – ki nem mondott, de számon tartott szellemiségében vagy épp szellemtelenségében van. Nem jövőjének optimista kontúrjai között, hanem jelentős veszélyeztetettségében. Mégis, sétálunk benne. Gusztáv terel, mutat, sugalmaz, s közben imádkozik (bizony ám...). Mintha a Báger-vers nem túlcsiszolt, de alaposan megoldozott lépcsőfokain (verssorain) folytonosan

föl-alá lépegetnénk. A pontosan megírt, tehát le is leplezett világ – mellesleg tulajdon életünk – megismerésére, s e megismerés sorjázó fokozatainak, „véletlenjeinek” fölfedezésére invitál minket a szerző modern szó- és eseményes fordulatokkal. Ilyen nagy, fegyelmezetten sokasodó, tág, sorról sorra szellemien fölvilanó, megérlelt költői remeklése az *Óda...* méltó a magyar Nagymester *Ódájához*. Íme, elindultunk „Le a véletlen alá, a tudatfölöttibe, / hol sziklák olvadnak, / ásványok izzanak” (*Acting out*).

*

A „helyzet” rajza irgalmasan irgalmatlan a *Könyvjelző* című versben. Szívszorító a kezdő mondat: „Most hal meg az irodalom” (mert az ilyen-olyan könyvek, a könyvformájú semmi tömege burjánzik), „most loccsan szét / egy nagy regény vízfeje”. A költő egyszerre tud szelíden is, kíméletlenül is „liturgiázni” a legköznapibb időben, térdig gázolva a tárgyak, a percdarta kistettek nehézvíz-áradásában nagy biztonsággal, mintha tudná, hol rejlenek váratlan csapdák, gödrök. Nem nehézkesen, megfontoltan halad. Teheti: leleménnyel van tele a keze, szíve, feje, hátizsákja is. Innen van költészetének „mondattossága”, a leírásra szánt szavak száma most több, ponttól pontig. Valami különösen, egyenletes szívmeleg hatja át verseit, mely nem főntről vagy lentről, hanem az önépítésre kegyelmet kapott lélek és látás mélyéről süt: „a gömbölyded kövekre pára száll / a hajnal tudja csak mi a helyzet / mert akkor meztelen minden titok / és kijelenti az ég amit tudni értelmes” (*Sivatag*). Ennek a verskötetnek nincs sok társa mai irodalmunkban.

Szókinccse nagy, végtelennek érezzük, mint a számsort, de nem gazdag; „paraszt-szavai” vannak, mint egy kínai bölcsnek. Egyik legszebb verse, a *Határok*, szerelmének mintegy üdvöztető, méltóságos leírása, lassan következnek egymás után a sorok; keleties, higgadtan perzselő zoltározás ez. Kifejezett hasonlatai viszonylag ritkák, inkább az ellentétes vagy egymástól távoleső jelentésű szavak összerántását kedveli; sokszor pusztá tényeket közöl, de a történet mintha asszociatív, átlátszó varázskendőben kígyózna. Képei, fogalmai puzzle-szerű pontossággal rakódnak egymás mellé, s ezek verssé, nagy-tállá állnak össze. Titoktudó *józással* átmeleg átszótt nyelvén mindent meg tud írni. A mindent írja meg, mivel *van* végtelenje, de ez *tárgyas*. A létezés homályosan kimondott (másképp

talán ki sem mondható), de nyilvánvaló bejelentése (a remekműgyanús) „*A tárgy titokzatos vágyá*”-ban meghökkentő. E vers külső formai szépsége ugyanolyan tömör, dús, erős, mint a jelentésbeli: sugaras (a sorok háttérben vagy előzményeiben rejlő, összetett) egyszerűségét örökre érezzük. A *Vadászösvény* a hit, a szerelem, a (filozófikus bőrű) tömondatok mögé rejtett diszkrét, de erélyes (s ami nem áll messze ettől a jelzőtől) s erényes *megvallás* remeke (maga vers texturálisan megrajzolt váza). A *Dobás*, az *Áttűnő ajtók* realizmusa, meg-tör-tén-te fényes, igen, Gusztáv sportcipőjének, fűzőjének fénye van; elhisszük neki – hiszen mindig *erről* van szó –: „Mennyi lét, lélek dőlt nekem, / részegen, bambán, alig tudott elmenni az ágyig.”

„Nincs unalom / a transzcendenciában...” (*A pokol előszobája*).

*

A *Balladától* – e költészet elhajított gerelye – valóban „hasítja az eget”. A *Mindent begombolsz* innen fölfelé tart, még és még magasabbra, mert Annak, akiről ír a költő – s neki magának is – „Nagyobb ... öntisztulása, mint undora” (*Ballada*). Az *Ünnep* a szent ó- (és benne az új-)szövetséget úgy ünnepli az áldozati szavak, sorok pusztá fölsorolásával, hogy ég az egész vers, a papírlap, a teremető nyelv dicsőítése ez, a kimondás, a kifejezés lefojtott öröme ujjongást takar – ez most az angyalok joga; írójuk *láthat* csak, azt beavatottként. A *Magasság, mélység* nem ráadás; maga az *Ajtó* tárul rá a megelőző versre, lévén „időt-

len” a mi szabadságunk. Nem csoda (bár az), hogy „a sarokban hirtelen kinyílik a jácint, / az ablakban a lilium. Szól a zene” (*Szól a zene*).

*

Báger Gusztáv nem veti meg (hivalkodó vagy elmismásolt) göggel a sokágú emberi értelmet, a létezés észrevétlen vagy észrevehetetlen elemeit, kicsiségét; a maga korának beszédét beszéli, s ingyen kapja meg a titokban meggazdagított szellemek jutalmát: következetes, ettől egyszerű (vagy fordítva), figyelme lankadatlan (S. Weil: a figyelem maga a szeretet), versmondatai a jelentős költészet érvényét spontán módon éreztetik, versei erőlködés nélkül tartanak céljuk felé, s úgy állnak kezére váratlan tulajdonításai lépten-nyomon, a valóságra – nem ráfogott, hanem – rámondott másvalóságai, oly természetességgel, ahogy a kerek-lyukas, cserép madáritató körül topognak a szomjas feketerigók: állhatatosan nem akarnak mást, csak inni. De azt nagyon. Versbeszéde tiszta, erős, kijelentéses, vallo-másos, átható, külső-belső tapasztalatoktól mélyen érintett, gyöngéd, és/de szürreálisan realista.

A forrás, amelyből merít, tényleg „hegedülni kezd. / A lepke” – meg a költő olvasója – „hallgatja egy ideig, / majd átlebeg a réten”, meg a költészetén (*Kifestő*). Nem lehet kitérni ajánlata elől: „szobát kéne” bérelni olvasójának is „a Szívben” (*Szív utca*).

Utóirat: Látod, nem tudtam abbahagyni, vagy alig. Adjunk hálát... stb.

